

А. В. Нестеренко, здобувач
кафедри управління та роботи
з персоналом Національної
академії внутрішніх справ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-СТРІЛЕЦЬКИХ НАВИЧОК КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ

Досліджено та проаналізовано педагогічні умови формування професійно-стрілецьких навичок у процесі вогневої підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України, а також шляхи поліпшення цього напрямку професійної підготовки за рахунок використання нетрадиційних для ОВС України методик стрілецької підготовки.

Ключові слова: вогнева підготовка; професійно-стрілецька підготовка; педагогічні умови.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про міліцію” від 20 грудня 1990 р. зі змінами та доповненнями: “Міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров’я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань”. Згідно зі ст. 12, 15, 15-1 працівники міліції як крайній захід мають право *застосовувати та використовувати вогнепальну зброю* [1].

У системі професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України виокремлено обов’язкову спеціальну навчальну дисципліну “Вогнева підготовка”, метою якої є підготовка спеціалістів ОВС з високим рівнем теоретичних знань і практичних навичок щодо володіння і правомірного застосування вогнепальної зброї [2]. Одним із напрямів вогневої підготовки працівника ОВС є його *професійно-стрілецька підготовка* [3].

Методика формування професійно-стрілецьких навичок у курсантів вищих навчальних закладів МВС України (майбутніх офіцерів міліції України) нині ґрунтується на принципах та методах класичної кульової стрільби з використанням її засобів тренувань, які мають глибоке теоретико-методологічне

обґрунтування. Ця методика стрілецької підготовки свого часу була успішно трансформована з урахуванням військових потреб для масового навчання військовослужбовців радянської армії прийомам стрільби. Для забезпечення заходів безпеки та військової дисципліни, дії стрільців під час виконання стрілецьких вправ, прийомів і правил стрільби суворо регламентовані статутами, наказами та настановами, зокрема, Курсом стрільби, Інструкцією із заходів безпеки, настановами зі стрілецької справи. Ця методика підготовки майже без змін запозичена з вогневої підготовки вищих військових навчальних закладів та адаптована до вогневої підготовки працівників органів внутрішніх справ [3].

Головними аргументами, що спонукали до використання методики стрілецької підготовки радянської армії, для вогневої підготовки працівників органів внутрішніх справ (нехтуючи відмінністю завдань, що стоять перед армією та міліцією), на нашу думку, були:

високий рівень теоретико-методичного обґрунтування, що створює сприятливі умови підготувати велику кількість особового складу до виконання основних прийомів стрільби за відносно невеликий термін;

наявність достатньо підготовлених науково-педагогічних, педагогічних та інструкторських кадрів, здатних у короткі строки ефективно готувати велику кількість особового складу до виконання основних прийомів стрільби;

однотипність стрілецької зброї, що перебуває на озброєнні як Збройних Сил України, так і органів внутрішніх справ.

Такі аргументи мають важливе значення для реалізації на практиці завдань вогневої підготовки, це, можна зазначити, найпростіший, найлогічніший шлях. Запозичення методики в післявоєнні роки з військової вищої школи радянської армії, коли у країні була розруха та розгул бандитизму, і в найкоротший строк необхідно було навчити велику кількість радянських міліціонерів і підтримувати їх вогневе уміння на високому рівні, було логічним кроком, адже іншого шляху навчання особового складу у тодішньої радянської міліції не було. Професіоналізм офіцера радянської армії був аксіомою, а авторитет військової вищої школи, зокрема вогневої підготовки, дуже високий.

Основні принципи формування професійно-стрілецьких навичок відтоді й донині не змінилися, але дуже суттєво змінилися вимоги до професійних навичок працівника ОВС України – незалежної, демократичної, правової держави. Відповідно виникла нагальна потреба у зміні принципових підходів до професійно-стрілецької підготовки. Принципи, що були закладені в середині минулого сторіччя, однозначно не відповідають сучасним реаліям і поглядам, що сформувалися у світовій практиці стрілецької підготовки працівників правоохоронних органів, і для ознайомлення з якими ми тепер маємо відкритий доступ. Нині існує можливість проаналізувати наявні наукові праці [4], порівняти практичні напрацювання, візуально їх побачити на відеозаписах, а також під час спілкування з представниками силових структур і цивільними особами, які пройшли стрілецьку підготовку за методиками, які поки що не використовуються в підготовці курсантів вищих навчальних закладів (ВНЗ) МВС України. Деякі навички, якими оволоділи ці особи, можуть викликати тільки захоплення та бажання опанувати ними у будь-якого майбутнього офіцера міліції.

Аналізуючи *організацію вогневої підготовки* в органах та підрозділах внутрішніх справ, з погляду організації її як педагогічного процесу, звернімо увагу на відомчу нормативну базу.

Ми знаємо, що нормативна база, яка регламентує вогневу підготовку, була суттєво оновлена протягом 2011–2012 рр. Так, зокрема, наказами МВС України від 7 вересня 2011 р. № 657 затверджено “Інструкцію із заходів безпеки при поведженні із вогнепальною зброєю” [5], “Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України” № 658 [6]. Наказом МВС України від 13 квітня 2012 р. № 318 затверджено “Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України” [2].

Відповідно до вищевказаних відомчих нормативних актів, можна зазначити, що основним завданням вогневої підготовки (і професійно-стрілецької як її частини) сучасного працівника міліції є підготовка його в цьому напрямі професійної діяльності з опорою на практичну складову, а саме набуття практичних навичок безпечного поведження з вогнепальною зброєю [2].

Існуюча нині система не відповідає сучасним вимогам [7], а часто має спрямованість тільки на підготовку працівника міліції до здачі заліків у системі службової підготовки. Самі собою ці заліки часто мають формальний характер, з чітким розмежуванням між теоретичною частиною вогневої підготовки та практичним виконанням стрілецької вправи.

Донині в ОВС України не існує нормативно затверджених методики підготовки та системи оцінювання професійних здібностей працівників, у якій під час складання заліків (або проведення практичних занять) працівник отримував би завдання, аналізував ситуацію, яка йому запропонована, та користуючись своїми знаннями правових підстав застосування сили, з дотриманням заходів безпеки, виконував би відповідні до ситуації прийоми застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, показуючи при цьому вправність своїх навичок.

Не можна обійти увагою той факт, що в Україні 2011 р. лібералізована нормативна база функціонування спортивних стрілецьких клубів [8], створена Всеукраїнська федерація прикладних стрілецьких видів спорту, регулярно стали проводитися змагання стрільців різних напрямів. Таким чином, останніми роками в кілька разів розширився полігон для проведення наукового експерименту, за результатами якого можливий перегляд принципів підходів до професійно-стрілецької підготовки майбутніх офіцерів міліції. Адже не можна допустити ситуації, коли вогнева підготовка курсантів залишиться осторонь процесів, що відбуваються в державі у цій сфері; майбутній офіцер міліції може стати безпорадною жертвою недобропорядного громадянина, який пройшов більш ефективний курс стрілецької підготовки.

У нас викликають зацікавленість такі сучасні стрілецькі види спорту, як: “Прикладна, оборонна стрільба” (IDPA), “Практична стрільба” (IPSC), “Тактична стрільба” (TSA). Вправи, які виконують стрільці таких видів спорту, мають *динамічний характер* і репрезентуються як такі, що найбільш відповідають специфіці застосування або використання зброї працівниками силових структур [9; с. 108].

Нині професійно-стрілецька підготовка майбутнього офіцера міліції побудована на методах тренування, розроблених для

підготовки у вправах класичної кульової стрільби [10], – олімпійського виду спорту з 1896 р., що має *статичний характер*.

Чітко викристалізувалась проблема, що потребує проведення педагогічного експерименту. Необхідно порівняти методики формування навичок у статичних і динамічних стрілецьких вправах. Виявити відмінності, перевірити методом експерименту прийнятність методів практичної, прикладної, тактичної стрільби для підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

Для проведення цього педагогічного експерименту існує суттєве *теоретико-методичне підґрунтя*, що складається з наукових праць фахівців у галузі:

удосконалення вогневої підготовки для підвищення професійно-стрілецької майстерності працівників правоохоронних органів (А. М. Ковальчука, 2001; М. М. Козяра, 2002; В. І. Малічевського, 2003; С. Г. Горбенкова, 1997; В. Ф. Глушенка, А. А. Колоколова, 1994; Р. А. Солоніцина, 2011; А. В. Афанасьева, 2011; В. М. Вітольника, 2000; А. М. Копейкіна, 2007; С. В. Науменка, 2008; І. А. Золотницького, 1997; І. В. Уракова, 2003; А. М. Садкова, 2010; В. А. Торопова, 2001; Д. Є. Скворцова, 2006; О. А. Саутіна, 2003);

загальної теорії спортивного тренування (В. Н. Платонова, 2004; Ф. П. Суслєва, 1997; Ж. К. Холодова, В. С. Кузнецова, 2001; А. Ц. Пуні, 1960; Н. Г. Озолина, 2002; Л. П. Матвєєва, 2005);

методики підготовки стрільців з бойової зброї (С. М. Банаха, 2004; А. М. Ларіна, 2000; А. А. Потапова, 2000; А. А. Щипіна, 2001; С. А. Іванова-Катанського, 2002; Н. В. Астаф'єва, 2002, 2003);

методики підготовки стрільців-практиків (А. А. Карімова, 2004; В. О. Крючина, 2006; А. І. Кондруха, 2006; А. А. Копилова, 2007; В. Н. Константинова, 2010);

методики підготовки стрільців з кульової стрільби (В. Т. Пяткова, 2002; А. Я. Корха, 1975, 1985; Л. М. Вайнштейна, 1956, 1960, 1969, 1977, 1981, 1987, 2005; О. О. Юр'єва, 1962; Я. В. Гачечиладзе, 1976, 1984; М. Я. Жиліної, 1976, 1986; М. А. Іткіса, 1969, 1982; В. А. Кінля, 1989; І. С. Багаєва, 2001; В. Б. Федорцева, 2003; В. О. Кашуби, 1994; П. А. Санкова, 2006).

Теоретична значущість педагогічного експерименту полягає в системному аналізі наявного теоретико-методологічного підґрунтя формування професійно-стрілецьких навичок у різних професійних середовищах – працівники правоохоронних органів, військові спеціалісти, спортсмени класичної кульової стрільби та міжнародних стрілецьких федерацій практичної, тактичної та прикладної (оборонної) стрільби.

Слід визнати, що далеко не всі проблеми піддані необхідному аналізу, узагальненню і відповідному відображенню. Так, практично немає комплексних досліджень педагогічних умов використання методики підготовки стрільців IDPA, TSA, IPSC у формуванні професійно-стрілецьких навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

Таким чином, актуальність дослідження педагогічних умов формування професійно-стрілецьких навичок курсантів ВНЗ МВС України зумовлена, з одного боку, соціальною потребою, викликаною невідповідністю існуючої методики підготовки сучасним вимогам до професійної підготовленості працівника міліції; з другого – практичними проблемами в реалізації існуючої методики стрілецької підготовки майбутніх працівників міліції України, недостатністю теоретичного обґрунтування адаптації методики формування навичок стрільців IDPA, TSA, IPSC у професійно-стрілецьку підготовку курсантів ВНЗ МВС України.

Мета проведення педагогічного експерименту полягає у визначенні найбільш прийнятних принципів, засобів та методів формування професійно-стрілецьких навичок, необхідних у реальних умовах оперативно-службової діяльності працівника міліції.

Як завдання педагогічного експерименту слід визначити такі:

окреслити зміст та особливості існуючої методики формування професійно-стрілецьких навичок майбутнього офіцера міліції, наявні проблеми, напрями та перспективи вдосконалення;

дослідити стан наукового обґрунтування системи підготовки стрільців Міжнародної Конфедерації Практичної Стрільби – МКПС (IPSC – International Practical Shooting Confederation); Міжнародної Асоціації Оборонної Стрільби з

Пістолетом – МАОСП (прикладна, оборонна стрільба, IDPA – The International Defensive Pistol Association); Асоціації Тактичної Стрільби (тактична стрільба; TSA – The Tactical Shooting Association);

на підставі проведеного дослідження охарактеризувати кожну з методик, що досліджуються, як перспективну модель для використання у підготовці майбутніх офіцерів міліції України;

створити експериментальну модель методики формування професійно-стрілецьких навичок майбутнього офіцера міліції;

практично реалізувати педагогічний експеримент у вищих навчальних закладах МВС України; обробити, проаналізувати та систематизувати дані, отримані в результаті його проведення;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення професійно-стрілецької підготовки майбутніх офіцерів міліції шляхом упровадження в її методику принципів, засобів і методів підготовки стрільців IDPA, TSA, IPSC.

Висновки й пропозиції будуть ґрунтуватися в межах загальнопедагогічних принципів і спеціальних принципів теорії та методики фізичного виховання з використанням понятійного апарату цих галузей знань.

Наукова новизна одержаних результатів визначається передусім тим, що проведення цього педагогічного експерименту буде першим в Україні комплексним дослідженням педагогічних умов використання методики підготовки стрільців прикладної (IDPA), тактичної (TSA), практичної (IPSC) стрільби у формуванні професійно-стрілецьких навичок курсантів ВНЗ МВС України як майбутніх офіцерів міліції.

Основні положення дослідження можуть бути використані у навчальному процесі сучасної вищої школи ОВС під час викладання навчальної дисципліни “Вогнева підготовка”.

Список використаних джерел

1. Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ (зі змін. та доповн.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>

2. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від

13 квіт. 2012 р. № 318. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 трав. 2012 р. за № 728/21041.

3. Ершов Д. И. Организация и методика проведения учебных стрельб из пистолета Макарова и автомата Калашникова : учеб.-метод. пособие / Ершов Д. И. – М. : МВД СССР, 1973.

4. Константинов В. М. Методические основы построения и организации тренировочного процесса в практической стрельбе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. М. Константинов. – Улан-Удэ. : Бурятский гос. ун-т, 2010. – 175 с.

5. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю : Наказ МВС України від 7 верес. 2011 р. № 657. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 верес. 2011 р. за № 1125/19863.

6. Про затвердження Курсу стрільб зі стрілецької зброї для осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМУС, УМВС, відомчими навчальними закладами : Наказ МВС України від 7 верес. 2011 р. № 658.

7. Ковальчук А. М. Оптимізація професійно-стрілецької підготовки особового складу підрозділів органів внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.02 / А. М. Ковальчук ; Львів. держ. ін.-т фіз. к-ри. – Львів, 2001. – 14 с.

8. Про затвердження Інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення і використання спортивної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї суб'єктами сфери фізичної культури і спорту : Наказ МОН України від 15 берез. 2011 р. № 227. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 трав. 2011 р. за № 611/19349.

9. Правила змагань Всеукраїнської федерації прикладних стрілецьких видів спорту : Правила, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://ufps.org.ua/pravila.html>

10. Правила соревнований Международной конфедерации практической стрельбы (украинский регион) : Правила МКПС, 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://ipsc.org.ua/rules/rulesua>